

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תצוה תשע"ב

פורים - זמן קבלת התורה

לפי שאין נפשו קניינו". הרי שכל אדם הוא ממון גבוה ששייך לה'. והנה ה"חינוך" (מצוה כ"ו ומצוה קצ"ב) סובר, שבן נח כן נהרג בהודאת עצמו¹. איך זה מתיישב עם סברת הרדב"ז? - אפשר לומר, שגוי אינו ממון גבוה כמו יהודי. אמנם גם גוי שייך לה', כמו שכל דבר שייך לה', אבל ה' אמר "וְהִיִּיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל הָעַמִּים" (שמות יט, ה), שישראל יותר מיוחדים לה' משאר האומות. לכן גוי שמודה שהרג את הנפש - נהרג. אין כאן כל כך הודאה בדבר שאינו שלו. אבל יהודי שמודה שהרג את הנפש - אינו נהרג. כי הוא מודה בדבר שאינו שלו.

מטעם זה אמרו גם, שאסור לישראל למכור את עצמו לעבד עברי (עי' רש"י שמות כא, ו). למה? - "פי לי כגני ישבאל עבדים. עבדי הם" (ויקרא כה, נה), ולא עבדים לעבדים (כ"מ י, א). כל אדם מישראל הוא ממון גבוה. הוא שייך לקב"ה, ולא לעצמו.

חשבתי, שלפי זה היה צריך להיות, שגם הודאה בממון לא תועיל, כי מה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח, ב), וא"כ גם כשמודה בממון, הרי הוא מודה בדבר שאינו שלו. אבל אפשר לתרץ, שלגבי ממון שייך לומר "כל היכא דאיתיה - בי גזא דרחמנא איתיה" (חולין קלט, א). בכל מקום שממון של הקדש נמצא, הוא נמצא ברשות ה'. ממילא, כשהודיתי שממוני שייך למישהו אחר, לא פגעתי במאומה בבעלותו של הקב"ה על אותו ממון, שהרי אין נפקא מינה לקב"ה אם אותו ממון נמצא בכיסי, או בכיסו של אדם אחר. אין אפוא סתירה לסברת הרדב"ז מהדין שהודאה בממון מועילה.

על כל פנים, היסוד הוא, שאנו עבדי ה'. אין לנו מקום לעצמאות. אנו עבדי ה', וזו היא העצמאות האמיתית.

מגילת אסתר לא בטלה לעולם

כשישראל טענו "מודעא רבה לאורייתא" (שבת פח, א), שקבלו את התורה בכפייה, ולכן הם לא עבדי ה' ולא שייכים לה' - הם נמכרו להמן. חלה עליהם המכירה של אחשוורוש להמן - "פי נמפרנו אני וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרוֹג וּלְאַבֵּד" (אסתר ז, ד), וגם מהשמים הסכימו על כך (עי' רש"י שם ד, א). אח"כ כשחזרו בהם ועשו תשובה, לבשו שק ואפר וצמו וזעקו לה' - בטלה המכירה של אחשוורוש להמן. כי הקנו עצמם לקב"ה, ובמצב זה לא יכול אחשוורוש ולא שום אדם אחר למכרם להמן.

אנו ממשילים את כנסת ישראל כקנויה ומקודשת לקב"ה, כאילו היא אשתו של הקב"ה². כשאדם מקדש אשה, הוא מקדש אותה בלשון "הרי את מקודשת לי". מה פירוש "הרי את מקודשת לי"? - מבארים חז"ל, "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש" (קדושין ב, ב). כל שכן כנסת ישראל, שמקודשת לקב"ה, שהיא הקדש ממש. בתוך הקדש זה יש גם קדשי קדשים - הכהנים והכהן הגדול - אבל לא רק הם קדושים, אלא כל אחד מישראל גם הוא קדוש. כמו

אהרן הכהן - קדש קדשים

התורה אומרת: "וְעִשְׂתָּ צִיץ זָהָב טְהוֹר, וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַה'" (שמות כה, לו). ב"קדש לה" אין הכוונה שהציץ עצמו הוא קדש לה', [למרות שגם זה ודאי נכון], אלא כנראה הכוונה היא, שהציץ מכריז ומורה על מי שלובש אותו - על הכהן הגדול - שהוא עצמו קדש לה'.

בסוף הפרשה הרי כתוב על מזבח הקטורת: "וְכִפֹּר אֶהְרֵן עַל קַרְנֹתָיו אֶחַת בְּשֵׁנָה, מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפְרִים אֶחַת בְּשֵׁנָה וְכִפֹּר עָלָיו לְדַרְתֵּיכֶם, קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לַה'" (שם לו, י). מה פירוש "קדש קדשים הוא לה"? על מי נאמר כאן שהוא קדש קדשים לה'? בפשטות, הכוונה היא למזבח הקטורת, עליו מדובר בפסוקים אלו (וכך פי' רש"י שם). ואולם המלבי"ם פירש שהכוונה היא לאהרן הכהן. "וְכִפֹּר אֶהְרֵן עַל קַרְנֹתָיו אֶחַת בְּשֵׁנָה... קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא (אהרן) לַה'". היכן מצינו שאהרן התקדש להיות "קדש קדשים"? מביא המלבי"ם פסוק מפורש: "וַיִּבְדֵּל אֶהְרֵן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים" (דחי"א כג, יג). הרי שאהרן הוא קדש קדשים לה'.

מה זה קודש? - מה שמיוחד לכבוד ה'. הוא לא עושה בשביל עצמו, אלא למען כבוד שמים. רש"י הרי מביא על הפסוק שנאמר בעבודת יום הכפורים, "וַיַּעַשׂ (אהרן) בְּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מִשְׁחָה" (ויקרא טו, לד) - "כשהגיע יום הכפורים עשה (אהרן) כסדר הזה. ולהגיד שבחו של אהרן, שלא היה לובשן לגדולתו, אלא כמקיים גזירת המלך" (רש"י שם). כל מה שאהרן עושה, הוא עושה לכבוד שמים. כשהוא אוכל קדשים, גם זה לכבוד שמים. "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרין" (פסחים נט, ב). כמו שחלק המזבח מכפר על הבעלים, כך גם חלק הכהן מכפר על הבעלים. כי הכהן הוא קדש לה', כמו המזבח, ובפרט הכהן הגדול. עד כמה שאפשר, רצוי באמת שהכהן יכוון בעבודתו את הכוונות האלה, שעושה הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו.

"הן פל הנפשות לי הנה"

אבל לא רק הכהן הוא קודש לה', אלא כל אדם מישראל הוא קודש לה'. "קדש ישבאל לה" (ירמיהו ב, ג). לא בדרגה של הכהנים, אבל בכל זאת - כל אדם מישראל הוא קודש לה', "מִמְלַכְתְּ כַּהֲנָנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט, ו). כל אחד צריך לראות את עצמו כממון גבוה. הוא ממון ה', הוא עבד ה'.

הרמב"ם הרי מביא את הדין, שאין בית דין ממיתין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו, אלא רק על פי עדים (הלכות סנה' פ"ח ה"ו). וכתב הרדב"ז "קצת טעם" לזה, "לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר 'הן פל הנפשות לי הנה' (יחזקאל יח, ד), הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו, ומלקות נמי פלגא דמיתה הוא... וכי היכי דאין אדם רשאי להרוג את עצמו, כן אין אדם רשאי להורות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה,

בו תורה, היה צריך להרבות בו בתלמוד תורה, ולא באכילה ושתיה! והתירוץ הוא, שאם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' רצה שנלמד תורה, ואנו יושבים ולומדים. אבל לא זה מה שאנו רוצים להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בחג השבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו. לכן "הכל מודים בעצרת דְּבַעֲיָנָן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צואר" (חידושי רבינו דוד שם)⁶. לכן מרבים באכילה ושתיה בשבועות, ולא רק בלימוד התורה.

והנה, בגמרא מבואר, שלא רק בשבועות מודים כולם שצריך גם "לכם", אלא גם בפורים הדין כן, שחייבים לשמוח בו גם באכילה ושתיה, כי "יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה וְשִׂמְחָה כתיב ביה" (פסחים סח), ומשתה פירושו אכילה ושתיה. למה תקנו בפורים חיוב של אכילה ושתיה? - הגמרא לא מסבירה⁷. אבל נראה שהטעם לזה הוא, מפני שגם פורים הוא יום של קבלת התורה!⁸ "הדור קבלוה בימי אחשוורוש"!, ולכן, כשם שבעצרת הכל מודים שצריך גם "לכם", כך גם בפורים, הכל מודים שצריך גם "לכם".

ובאמת, גם ביה"כ היה צריך להיות כך, שיהיה בו חיוב אכילה ושתיה, שהרי קבלו בו לוחות שניות, וגם הוא יום של קבלת התורה⁹. ואכן, בערב יום הכפורים כך באמת הדין, שהכל מודים שצריך לאכול בו (פסחים סח). אבל יוה"כ עצמו, מפני שקבלת התורה שבו היא קבלה שאחרי חטא העגל, היא באה דווקא מתוך תענית ותשובה [בניגוד לשבועות, שקבלת התורה בו היא לפני חטא העגל]. אבל פורים, שבו "הדור קבלוה" - שוב אנו מקבלים את התורה כמו בעצרת, מתוך אכילה ושתיה, לא מתוך תענית וסיגופים. אמנם לפני פורים יש תענית אסתר, לזכר התענית שהתענו ביום זה בימי אחשוורוש (עי' משנ"ב סי' תרפ"ו סק"ב), [ואולי גם כדי לתקן את החטא שהביא לגזרת המן, "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" (מגילה יב, א)], אבל בפורים עצמו הכל מודים דבעינן נמי "לכם", כי הם "יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה" על קבלת התורה.

"יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה" - גדר התקנה

בסידור רב עמרם גאון כתוב דבר, שאפילו ה"מתנגדים" הגדולים ביותר לא נוהגים אותו. בסידור רב עמרם כתוב: "אין אומרים הלל בפורים... לפיכך נופל אדם על פניו בפורים... ומבקשים רחמים הרבה, ונופלין על פניהם... שאין דומה פורים לכל המועדות ולחנוכה, שבכולן אנו אומרים את ההלל, ואומרים 'זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בו', ואילו בפורים אין אומרים אותו... ואנו צריכים לרחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה" (סדר רב עמרם, סוף סדר פורים). אנו איננו נוהגים כן¹⁰, אבל כך כתוב בסידור רב עמרם גאון. כנראה שהבין, שמה שתקנו "יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה" בפורים, אין הכוונה שהיום עצמו הוא יום שמחה, אלא הכוונה היא שצריך לקיים בו מצנת שמחה. שמחים בו, אבל אין זה מעיצומו ואופיו של יום¹¹. [מה שאין כן שלושת הרגלים, שבהם השמחה היא מעיצומו של היום].

על פי סברא דומה הסבירו את פסק הרשב"א בתשובה (ח"ג סי'

שא"י כולה היא ארץ הקודש, ובתוכה יש ירושלים עיר הקודש, ובתוך ירושלים יש מקדש, ובתוך המקדש קודש קודשים, וכל אחד קדוש מחבירו, כך בעם ישראל יש כהנים ויש כהן גדול, אבל כל אחד ואחד מ ישראל גם הוא קדוש - "קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ".

אבל יש מי שהקדושה שלו עוד יותר גדולה מקדושת כהן גדול, וזהו תלמיד חכם. חז"ל אמרו, שממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ (הוריות יג, א), כי תלמיד חכם הוא עצמה של תורה, והתורה היא הקדושה העליונה ביותר בעולם. אין בעולם קדושה שעולה על קדושת התורה. גם קדושת המקדש נובעת מזה שהמקדש הוא מקום לתורה³ - מקום ללוחות, ומקום לסנהדרין שמהם יוצאת הוראת התורה לכל ישראל. זו כל קדושת המקדש ומעלתו, להיות מקום לתורה. ממילא, תלמיד חכם שהוא מקום לתורה, ומהווה בגופו מושב לתורה, הוא יותר גדול מכהן גדול.

הרמב"ם מביא את דברי חז"ל, ש"כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר שהיא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם" (רמב"ם הלכ' מגילה וחנוכה פ"ב הי"ח). למה כל הנביאים והכתובים עתידים להבטל? כי כל מה שכתוב בנביאים ובכתובים כלול בתורה. אמנם לנו אין כח לראות כיצד כלולים דברי הנביאים בתורה, אבל האמת היא ש"ליכא מידי דכתיבא בכתובי דלא רמיזא באוריתא" (תענית ט, א). הכל כלול בתורה. לכן, בימות המשיח, כשיהיו לנו השגות גדולות יותר, לא נצטרך את הנביאים והכתובים, כי נוכל להבין את הכל מתוך התורה.

ומכל מקום, מגילת אסתר לא תיבטל גם לימות המשיח. כמו שכל המועדים בטלים וימי הפורים אינם בטלים (רמב"ם שם), כך כל הנביאים והכתובים בטלים לימות המשיח, ומגילת אסתר אינה מתבטלת לעולם. למה זה? - אולי מפני שמרדכי ואסתר זכו להגיע לדרגה של אמת כעין אמיתה של תורה. הרי המגילה נקראת "דְּבַרְיָ שְׁלוֹם וְאַמְתָּ" (אסתר ט, ל), ולמדו מזה חז"ל שהמגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה⁴ (מגילה טז, ב). הרי שמרדכי ואסתר זכו לכתוב ספר שהוא כעין אמיתה של תורה! לכן, כמו שהתורה עצמה לא בטלה לעתיד לבוא, כך גם מגילת אסתר לא בטלה אפילו לימות המשיח⁵.

במה זכו מרדכי ואסתר להגיע לדרגה כזו? - אולי מפני שבימיהם קבלו את התורה מחדש, "הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (שבת פח, א). מה שלא רצו לקבל בהתחלה, שטענו "מודעא רבא לאוריתא" (שבת שם) - בימי מרדכי ואסתר התבטלה האמירה הזאת. חזרו בתשובה, והדור קבלוה בימי אחשוורוש. לכן בזכות זה זכו לכתוב מגילה שהיא כאמיתה של תורה, ולכן היא לא בטלה לימות המשיח.

טעם חיוב סעודה בפורים

הגמרא אומרת, "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" (פסחים סח, ב). למרות שלגבי שאר ימים טובים נחלקו תנאים האם אפשר לקיים בהם את שמחת החג באופן של "כולו לה", בלי "לכם" [היינו, בלי אכילה ושתיה] - בשבועות הכל מודים שצריך גם "לכם". "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא" (שם). ביום כזה, שניתנה בו תורה, אי אפשר לשמוח בלי אכילה ושתיה.

ושאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להפך: יום שניתנה

בארץ ישראל. מצד שני א"י היא גם הערבוני. אם מקיימים את התורה - זוכים לארץ ישראל, ואם ח"ו לא מקיימים את התורה - לא זוכים לא"י. ה' ח"ו לוקח מאיתנו את ארץ ישראל. ממילא, כשקבלנו את התורה קבלה עולמית, מרצון, התקדשה א"י קדושה עולמית, בניגוד לקדושה הראשונה שבטלה בחורבן הראשון.

טעם אחר שחשבתי לומר, למה קדושה שניה של א"י היא נצחית, קשור גם הוא לפורים. כתוב על מרדכי, "איש יהודי הנה בשושן הַבִּירָה, וְשָׂמוּ מֶרְדֵּכִי בֶן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי" (אסתר ב, ה). הגמרא שואלת כבר, "איש יהודי" - משמע שהוא משבט יהודה, ו"איש ימני" - משמע שהוא משבט בנימין (מגילה יב, ב), ומתמצת הגמרא בכמה אופנים. ומשמע, שלמרות שבאמת מרדכי הוא משבט בנימין - בן אחר בן עד בנימין בן יעקב - יש לו איזו שהיא התייחסות גם לשבט יהודה, כפי שמבואר בגמרא. ונשאלת השאלה: למה צריך לכתוב זאת במגילה? שיכתבו "איש ימני", שזהו היחוס האמיתי של מרדכי, ותו לא. למה צריך לכתוב גם שיש לו שייכות עם שבט יהודה?

אולי יש לבאר כך: חז"ל אומרים, "יְעִינִי לְאֶה רַפּוֹת (בראשית כט, יז), וכי בגנות צדיקים דיבר הכתוב?! אלא אמר רבי אלעזר, שמתנותיה ארוכות" (ב"ב קכג, א). כלומר, המתנות שקבלנו ע"י בני רחל, הן מתנות זמניות, והמתנות שקבלנו ע"י בני לאה הן נצחיות. את התורה קבלנו ע"י משה רבינו - מבני לאה - ומתנה זו היא נצחית. לא ניטלת מאיתנו לעולם. גם את הכהונה ואת המלכות הנצחית (מלכות בית דוד, משבט יהודה), קבלנו ע"י בני לאה. ומה קבלנו ע"י בני רחל? - את ארץ ישראל. את ארץ ישראל קבלנו ע"י יהושע, שהיה מבני רחל (משבט אפרים), ולכן מתנה זו היא מתנה זמנית, ולא נצחית. לפעמים ניטלת מאיתנו המתנה הזו.

וכך גם פורים. אם היינו מקבלים את פורים רק ע"י "איש ימני" משבט בנימין, זה לא היה יכול להיות נצחי. היה מוכרח להיות זמני. לכן המגילה מייחסת את מרדכי גם ליהודה, מבני לאה, כי רק כך יכול פורים להיות נצחי, ש"ימני הפורים הַאֲלֶה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם" (אסתר ט, כח), כי גם מתנה זו היא מהמתנות של לאה, [לפחות באופן חלקי]. וכן ארץ ישראל, בפעם הראשונה התקדשה ע"י יהושע, ולכן קדושה זו היתה זמנית בלבד, והתבטלה בחורבן. משא"כ בפעם השנייה, שאז נתקדשה א"י ע"י זרובבל ועזרא שהיו מבני לאה - זרובבל משבט יהודה, ועזרא הכהן משבט לוי - זוהי קדושה נצחית שאינה בטלה לעולם.

יהי רצון שנזכה במהרה בימינו לבית המקדש הנצחי ע"י בני דוד מלך ישראל.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

רע"ו) [ופסק כן גם השו"ע (או"ח סי' תרצ"ו ס"ח)], שמותר לשאת אשה בפורים. והקשו על זה, הרי מבואר במשנה שאסור לשאת אשה במועד, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, ולמדו סברא זו מפסוק - "וְשִׂמְחָתָּ בְּחֻגְגְךָ" (דברים טז, יד), ולא באשתך (מ"ק ח, ב) - וא"כ גם בפורים יש לומר כן, ולמה התיר הרשב"א לשאת אשה בפורים? (עי' מג"א סי' תרצ"ו ס"ק י"ח שהקשה כן) ותירץ הרמ"א, שפורים שונה בענין זה משאר המועדים. בשאר המועדים צריכה השמחה להיות בענין שעליו נקבע הרגל, שהרי נאמר "וְשִׂמְחָתָּ בְּיַת גְּדֻ" (דברים טז, יד), ו"חֻגְגְךָ" אינו רק זמן השמחה, אלא זהו גם הדבר שבו צריך לשמוח, [כמבואר בדרשת חז"ל "וְשִׂמְחָתָּ בְּחֻגְגְךָ, ולא באשתך"], ולכן אסור לשאת אשה בחג. אבל בפורים לא נאמר "וְשִׂמְחָתָּ בְּפּוּרִים", אלא נאמר סתם "יְמִי מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָתָּ", וא"כ "בכל מאי דמשמח סגי ליה", ויכול לשמוח גם בנשיאת אשה ("דרכי משה" שם סק"ה)¹². והיינו, דהגדר הוא כנ"ל, שפורים אינו יום שמחה מעצם מהותו - דא"כ היה לו לשמוח בענין היום דוקא - אלא רק יש בו חובת שמחה, ועל כן לא אכפת לנו כ"כ במה ישמח¹³. [ומ"מ כדאי שלא יקדש את כלתו כשהוא במצב של "לא ידע בין ארור המן וברוך מרדכי", אלא בשעה שדעתו צלולה, שהרי לכן מקפידים שהחתן והכלה לא ישתו משקאות משכרים ביום נישואיהם אפילו כשלא צמים, כדי שתהא דעתם צלולה בזמן החופה (עי' קיצור שו"ע סי' קמ"ו ס"א)].

קדושה שניה של א"י - והקשר לפורים

הרמב"ם פוסק (הל' תרומות פ"א ה"ה), וגם אחרים פוסקים, שקדושה ראשונה של ארץ ישראל בטלה, ושניה - לא בטלה. מה ההבדל? למה קדושה ראשונה בטלה, ושניה לא בטלה? הרמב"ם כותב טעם (שם), אבל אולי מותר לומר גם את הטעם הזה: היות וקבלנו את א"י כדי לקיים בה את התורה, ממילא כשטענו "מודעא רבא לאוריתא" - איבדו את הזכות על א"י, ובטלה קדושת הארץ. אבל עכשיו, בפורים, ש"קִיְמוּ וְקָבְלוּ" את התורה מרצון - קבלו בחזרה את א"י, והפעם בקדושה עולמית. מפני שהתורה אצלנו היא עולמית, איננו כופרים בה עוד, לא טוענים "מודעא רבא לאוריתא", ממילא גם קדושת א"י היא נצחית, מפני שקבלת התורה של פורים היא נצחית. בניגוד לקבלת התורה הראשונה ששהיה עליה ערעור, קבלת התורה של דור מרדכי ואסתר היא נצחית, ממילא גם קדושת א"י של דור מרדכי ואסתר היא נצחית¹⁴. ארץ ישראל היא ה"פרס" שאנו מקבלים עבור קיום התורה, והיא גם ה"היכי תמצוי" לקיום התורה, כפי שמסבירים רש"י בקיצור (דברים יא, יח) והרמב"ן באריכות (ויקרא יח, כה)¹⁵, שהמקום האמיתי לקיום המצוות כו לן, אפילו אלו שאינן תלויות בַּאָרֶץ (כמו שבת ופסח ותפלין ומזוזה), הוא רק בארץ ישראל¹⁶, ומה שמקיימים אותן גם בחוץ לארץ הוא רק בבחינת ה"הַצִּיבִי לְךָ צִיָּנִים" (ירמיהו לא, כ), לזכר בעלמא, כדי שלא נשכח איך מקיימים אותן

1. [וכן משמע ברש"י (פסחים ג, ב ד"ה מי קא ספו לך, ע"ש היטב)]. וכתב ה"משך חכמה" (סוף פרשת כי תצא), שלכן הרג דוד המלך את הגר העמלקי על פי הודאת עצמו (שמו"ב פרק א), כיון שאין מקבלים גרים מעמלק (מכילתא דרשב"י סוף פר' בשלח), ולא הועילה לו גרותו, ונשאר בן נח כמו שהיה, ובן נח נהרג על פי הודאת עצמו. ומשמע במכילתא (שם) שהרגו כדי לקיים בו מצות מְחַיֵּת עַמְלֶק, שזהו אפילו בעמלק יחיד, כמבואר ב"חינוך" (מצוה תר"ד), שאפילו בא לידו אחד מזרע עמלק ויש סיפק בידו להרגו - חייב להרגו. אבל הרמב"ם כתב (פי"ח מהלכ' סנה' 1.

- ה"ו), "זה שהרג יהושע עֶכָן, ורוד לְגַר עמלקי, בהודאת פיהם - הוראת שעה היתה, או דין מלכות היה". ומשמע שמעיקר הדין אין בן נח נהרג על פי הודאת עצמו.
2. את חתימת ברכת האירוסין - "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין" - באר המהרש"א "על פי מה שמצינו בכמה דוכתין דמיון ישראל לגבי הקב"ה כאשר לבעלה, וזהו שאמרו" שהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמא זו בקדושין, שהיא נתינת התורה... ובחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמנו" (מהרש"א בחידושי אגדות כתובות ז, ב).
3. וכפי שבאר הרמב"ן בפרשת פקודי, שהמשכן נקרא "משכן העדות" (שמות לח, כא ובמקומות נוספים), לפי "שהוא המשכן הנעשה ללוחות העדות". משמע, שכל עשייתו של המשכן היתה - עבור לוחות העדות. וכן משמע בפסוק (במדבר ט, טו) וברש"י (שם). [וזה דלא כפי שבאר רש"י בפרשת פקודי (שמות לח, כא), שהמשכן נקרא "משכן העדות", כי הוא "עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם"].
4. "אמיתה של תורה" - לרש"י (מגילה טז, ב) ולרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה ה"ט) הכונה היא לספר תורה, ולתוס' (מנחות לב, ב ד"ה הא מורידין) הכונה היא למזווה. אבל ס"ת אינו צריך שרטוט לדעת התוס'. וביארו, שמזווה נקראת "אמיתה של תורה", כי יש בה מלכות שמים (פרשת "שמע" ופרשת "והיה אם שמוע"), שזהו עיקר התורה. [ואף שגם בס"ת ובתפלין נמצאות פרשות אלו, אבל במזווה - זוהי כל המזווה! ולכן רק היא נקראת "אמיתה של תורה"].
5. ובאר המהר"ל, דזה גופא נרמז בדין זה, שהמגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה. "כי השרטוט הוא קו ישר, והקו הישר הולך עד בלתי סוף, כי כן הוא היושר, שאין ליושר שום קצה כלל... ולכך התורה שאין לה סוף צריכה שרטוט", וכן מגילה צריכה שרטוט מטעם זה, כיון שאינה בטלה לעולם (אור חדש"א אסתר ט, ט). וגם "אמיתה של תורה" הוא מלשון "אמת", שהיא נצחית, דכל דבר שהוא אמת, הוא גם "יציב ונכון וקיים... לעולם ועד", וגם "אמת" הוא מלשון "אימת". ולכן אמרו על יעקב אבינו שמידתו אמת - "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ) - יעקב אבינו לא מת (תענית ה, ב).
6. ועי' רמב"ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: "וַיַּחְזֹזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" (שמות כד, יא), שכתב: "וטעם וַיִּשְׁתּוּ, שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה", ע"ש.
7. "ימי משפחה וְשִׁמְחָה" הוא רק מקור לחיוב סעודה בפורים, אך לא נתבאר בפסוק זה טעם החיוב.
8. במדרכי נראה לכאורה, שטעם חיוב אכילה בפורים אינו מטעם זה, אלא מטעם אחר. דכתב המדרכי (בבא מציעא פרק ט' אות שצ"ח) לגבי חיוב סעודה בפורים: "ועדיף יום פורים כיום שניתנה בו התורה (היינו, שבשניהם איכא חיוב סעודה), כי הא דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולי שתא, לבר מתרי יומי דעצרתא (בחול), משום שניתנה בו תורה, וְיִמֵי דפוריא (י"ד וט"ו) משום ניסא (פסחים סח, ב). ומשמע, שחיוב אכילה בפורים הוא "משום ניסא", ולא משום שהוא יום שניתנה בו תורה. ואולם נראה שמוכרחים לבאר בדבריו, שאין כונתו לומר שחיוב סעודה בפורים הוא מפני עצם הנס שאירע בו, דא"כ גם בחנוכה לא היה למר בריה דרבינא לישב בתענית, וגם לא בפסח, שהרי גם בחנוכה ופסח אירעו ניסים לישראל. ועל כרחך כונת המדרכי במה שכתב "משום ניסא" היא, שזהו נס מיוחד, ויחודו הוא - שהוא הביא לקבלת התורה, וכמו שפירש רש"י, דהדור קבלוה בימי אחשוורוש "מאהבת הנס שנעשה להם" (רש"י שבת פח, א ד"ה בימי אחשוורוש). וגם מתחילת דברי המדרכי משמע שחיוב אכילה בפורים הוא מחמת קבלת התורה שהיתה בו, דכתב: "ועדיף יום פורים כיום שניתנה בו התורה" וכו'. ומדהשוה את פורים לשבועות לענין חיוב סעודה, ודימה אותם זה לזה, משמע שגם בפורים הטעם לחיוב סעודה הוא מחמת היותו יום שניתנה בו תורה, כמו בשבועות.
9. "וכן הוא אומר: צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֵמָה, בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ בְיָוִם חֲתָנָתָו וּבְיָוִם שְׂמִיחָתָו לְבוֹ (שה"ש ג, יא). ביום חתונתו - זה מתן תורה" (תענית כו, ב). ופירש רש"י: "זה מתן תורה - יום הכפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות". [ולכן היו בנות ציון יוצאות ביום כ' לחול בכרמים (כמבואר במשנה בתענית שם)].
10. ומ"מ, בהרבה ספרים מבואר, שפורים הוא יום המסוגל מאד לקיבול תפלה, והוא עת רצון גדול, וכל הפושט יד ומבקש מאת השי"ת - נותנין לו, ואפילו אם לא מגיע לו, שמבקש בבחינת "ויבְּכֶן אָבּוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת" (אסתר ד, טז). והקב"ה אומר לו, "מה בְּקִשְׁתָּךְ - וַיִּגְתֵּן לָךְ" (עי' "פרי צדיק" עניני פורים סוף אות א').
11. ובאמת נחלקו הראשונים בסברא זו - עי' תוס' (מגילה ו, ב ד"ה ורבי אליעזר) שהביאו מחלוקת הראשונים, האם גם בי"ד וט"ו שבאדר הראשון צריך לנהוג משתה ושמחה, או לא. [וגם הרמ"א (או"ח סי' תרצ"ז) הביא בזה שתי דעות]. ושורש מחלוקת זו הוא, האם י"ד וט"ו באדר הם במהותם ימי משתה ושמחה, וא"כ גם באדר א' צריך לעשות בהם משתה ושמחה, כי גם אדר הראשון נקרא אדר, או שאין ימים אלו ימי משתה ושמחה במהותם, ורק על הגברא מוטל לעשות משתה ושמחה זכר לנס, והוי כחיוב קריאת המגילה, שהוא חובת גברא בעלמא, ואינו ממהות ואופי היום, וא"כ - חיובו רק פעם אחת, באדר השני, ובאדר הראשון אינו חייב בזה. וכנראה רב עמרם גאון סובר כהדעה השניה.
12. והמג"א תירץ, שלמאן דאמר שאסור לשאת אשה במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, באמת גם בפורים אסור לשאת אשה. אלא שבגמ' נאמר גם טעם אחר למה אסור לשאת אשה במועד (משום ביטול פריה ורביה), וטעם זה לא שייך בפורים (כמבואר במג"א). וכיון שפורים מדרבנן הוא, אזלינן לקולא, ולכן התיר הרשב"א לשאת אשה בפורים.
13. והגרש"ז אויערבאך זצ"ל הוכיח עוד שכך הוא הדין בפורים, שלא אכפת לך במה ישמת, מהא דקי"ל שצריך לשתות "עד דלא ידע", ואז הוא עיקר השמחה, ובמצב זה הרי כבר אינו יודע ממה הוא שמח... ("הליכות שלמה" מועדים פכ"א הערה ט'). [וע"ש שבאר עוד, למה תקנו בפורים לשמוח באופן כזה].
14. יש שפירשו, ש"ק"י מו וְקָבְלוּ" הוא לשון הקמת נדר. דהיינו, חיזוק הנדר באופן כזה, שיהיה לו קיום תמיד, ולא יוכלו להפר אותו. וכן קבלת התורה בזמן מרדכי ואסתר היתה באופן של "קיום", דמתוך שקבלוה באהבה וברצון, ולא בכפייה - יש לקבלה זו קיום נצחי.
15. ועי' גם רמב"ן דברים ד, ה.
16. ועי' שו"ת הרשב"א (ח"א סי' קל"ד) שגם הוא כתב כן.